

הבריחה

בהשראת סיפורו של הרב ישראל מאיר לאו

מעט על חייו של הרב לאו והקשר המופלא להצגה:

הרב ישראל מאיר לאו, עלה לארץ ישראל מיד בתום מלחמת העולם השנייה בהיותו בן 8, יתום מאב ומאם, צעיר הניצולים ממחנה בוכנוולד.

מתוך דבריו בעת קבלת פרס ישראל תשס"ה, על דברי הפרידה הזמנית של אחיו הגדול נפתלי שהציל את חייו בבוכנוולד: "אתה ילד גדול, עוד מעט בן 8, אני חייב לומר לך את האמת. אין לנו אבא, אין לנו אימא, גם אני הולך. אתה נשאר לבד. אינני מאמין שהגיהנום הזה יגמר, אבל אם התופת הזאת תסתיים ואתה תישאר בחיים, זכור כי יש בעולם מקום ושמו ארץ ישראל. חזור אחרי, ארץ ישראל. רק לשם תלך. זה הבית שלנו..."

זאת הייתה צוואתו של אבי המשפחה לאח הגדול נפתלי. לשמור על אחיו הצעיר לולק (הרב ישראל מאיר לאו), ולעלות לארץ ישראל.

מתוך ההקדמה בספרו של הרב מאיר ישראל לאו "אל תשלח ידך אל הנער": "...אסיר תודת עולם אני לאחי נפתלי שחרף את נפשו וסיכן את חייו פעמים אין ספור, כדי לקיים את צוואתו של אבא... אסיים בתפילה לבורא עולם, כי לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. כי אף ילד בעולם כולו לא יעבור בנתיב הייסורים בו עברנו..., עד בואנו כבנים השבים לגבולם."

- עיינו בספרו האוטוביוגרפי של הרב ישראל מאיר לאו "אל תשלח ידך אל הנער" או בכל מקור מידע וחקרו מהן נקודות השוני והדמיון בין סיפורו של הרב לאו לסיפורם של מיכאל ויעקב.
- חפשו וחקרו סיפורים נוספים על אחים/ות אשר הצילו בדרכים יוצאות דופן את אחיהן/ם או אחיותיהן/ם.

מחזה: אורלי ישועה ויהונתן שוורצברג • **בימוי:** תום שוורצברג • **עיצוב תפאורה:** זאב לוי

עיצוב תלבושות: אביה בש • **עיצוב תאורה:** אורי מורג • **ניהול מוזיקלי:** רן בגנו • **עוזרת במאי:** אליה בר

שחקנים: יהונתן שוורצברג • צביקה שוורצברג • חן גרטי • אוראל איזיקל • יואל רוזנקיאר • שרון נאה

תקציר ההצגה

העלילה מתרחשת בחודש מרץ 1942, בגטו לובלין. הגרמנים מתחילים בגירוש היהודים מהגטו, הורסים את בית היתומים היהודי ומפנים גם את בית החולים בו עובד שמואל - רופא ילדים, חובב קסמים ואביהם של מיכאל בן ה-13 ואחיו הצעיר יעקב. שמואל, המבין את העתיד להתרחש, עושה הכל על מנת להציל את ילדיו ומצליח להשיג למיכאל אישור עבודה. מיד לאחר מכן, מופרדים מיכאל ויעקב מאביהם במהלך אחד הטרנספורטים.

המחזה מעביר את סיפורם המרגש, יוצא הדופן ומעורר ההשראה של מיכאל ויעקב, מרגע הפרידה מאביהם, בו מבטיח מיכאל לאביו לשמור על אחיו הצעיר ולחסוך ממנו ככל שניתן, את המציאות המזוויעה. בניסיון לשרוד את המציאות הקשה ולקיים את שהבטיח לאביו, בונה מיכאל ליעקב מציאות מדומה ועולם עשיר של דמיון עבור אחיו הצעיר תוך סיכון חייו וחיי הסובבים אותו.

הרחבת ידע ונושאים לדיון לפני הצפייה בהצגה

מלחמת העולם השנייה - המלחמה הגדולה ביותר שידעה האנושות. בזירה האירופית החלה המלחמה ב-1 בספטמבר עם פלישת גרמניה הנאצית לפולין, והסתיימה ב-8 במאי 1945 עם חתימת גרמניה הנאצית על חוזה הכניעה הסופי.

גטו (בהתייחסות לשואה) - במלחמת העולם השנייה השתמשו הנאצים במונח "גטו", כחלק ממדיניות התעמולה וההטעיה. רחובות ורבעים מגודרים הוכרו כגטו ובהן רוכזו יהודי הסביבה. היהודים נאספו על פי צווים שהודפסו בכרוזים, או שודרו ברדיו והופצו בתוך הגטאות, כשלב ביניים לפני שילוחם אל מחנות ההשמדה, או חיסולם בדרכים שונות.

מחנה עבודה - השם שנתנו הנאצים למתקן כליאה המיועד לניצול בכפייה של כוח עבודה למטרות שונות ואף לרצח המוני. מחנות העבודה שימשו את גרמניה הנאצית ובעלות בריתה במהלך מלחמת העולם השנייה כחלק מן הפתרון הסופי. המחנות שהקימו הנאצים ובני בריתם שימשו לייצור כלי נשק, תפירת מדים ונעליים, חטיבת עצים, כריית מחצבים, מיון חפצי היהודים וסלילת כבישים. את כל אלו עשו היהודים בתנאים של רעב ומחלות.

מחנה השמדה - מתקן שהוקם על ידי גרמניה הנאצית במהלך מלחמת העולם השנייה ונועד להשמדת יהודים וקבוצות אחרות, על פי החלטות הממשל הנאצי.

קשר השתיקה - פסיכולוגים זיהו דפוס תקשורת בין הורים, ניצולי השואה, לבין ילדיהם, בני הדור השני לשואה, שזכה לכינוי "קשר השתיקה". המשמעות הייתה להימנע ככל שניתן משיחות על הטראומה של ההורה באותה התקופה, ניתוק והדחקה של זוועות המלחמה מחיי היום-יום. קשר השתיקה נבע לא רק מהצורך של ההורים לשכוח, לבנות חיים חדשים ולהשתקם, אלא מתוך אמונה כי תיאורי הזוועות שחוו בתקופת השואה, עלולים לפגוע בהתפתחות הנפשית התקינה של ילדיהם.

- בהצגה, "קשר השתיקה" בא לידי ביטוי תוך כדי התרחשותה של השואה (ולא כזיכרון מתרחק).
- חלק ניכר מההצגה מוקדש למאמציו של מיכאל להסתיר מיעקב את המתרחש בזמן אמת.

* * *

« איזו אסוציאציה ראשונית מעלה המילה "ברихה" כששומעים אותה בהקשר של הצגה על השואה? »
« נושאים לדיון: ערבות הדדית • בריחה • מסירות בין אחים • אחד למען השני • תפיסת המציאות • תושייה

שאלות לדיון לאחר הצפייה בהצגה

1. לאחר שצפיתם בהצגה, מהי בעיניכם משמעות המילה בריחה? האם הבריחה היא רק פיזית? או נפשית?
2. מה מהווה דמותו של מיכאל בעיני יעקב, והיכן ניתן לראות זאת במהלך ההצגה? (תשובה: אבא)
3. אילו רגעים ריגשו אתכם בהצגה? ספרו על כך.
4. מהו העיוות/הפער בדמותו של גוסטב בכל הקשור ליחסו לילדים היהודים, לעומת התנהלותו כאבא לבנו הקטן.
5. העובדה שמיכאל מחביא את יעקב, מעוררת את יצחק לגורלו שלו. האם התנהגותו היא אנוכית או אנושית בעיניכם? מדוע? האם הייתם אתם מסכנים את חייכם עבור אדם שאתם לא מכירים?
6. האם מיכאל מצליח לקיים את כל מה שהבטיח לאביו? מה ניסו האב ומיכאל להשיג בכך שהציגו מציאות שונה מכפי שהייתה באמת?
7. מדוע יעקב לא מתוודה באוזני מיכאל שהוא יודע את האמת? באיזו נקודה בהצגה מגלה לדעתכם יעקב את האמת?
8. מיכאל בעצמו נער, אך הוא לרגע לא עוצר, לא כועס ולא מוותר. הוא ממשיך לתפקד רק כדי שיצליח לעמוד במשימה שקיבל. איך אתה היית מתנהג לו היית במצב הזה?
9. האם לדעתכם מיכאל פעל נכון כשקיים את הבטחתו לאביו והסתיר מיעקב את המציאות הקשה? מה לדעתכם היה מרגיש יעקב אילו היה מבין מה קורה סביבו?

